

PROBLEMY PRAKTYKI PSYCHOLOGICZNEJ

EWA JAROSZ

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii

SPOŁECZNA APROBATA PRZEMOCY WOBEC DZIECI – OBRAZ I DYNAMIKA W PERSPEKTYWIE SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

Streszczenie: Badania dotyczące społecznej akceptacji zachowań przemocy w wychowaniu są istotnym czynnikiem w działaniach na rzecz eliminacji problemu. Postawy społeczne co do wykorzystywania przemocy w celach wychowawczych stanowią istotne kulturowe tło jej występowania. Postulowane są więc przez różne raporty i rekomendacje jako pozwalające monitorować uwarunkowania problemu przemocy w wychowaniu, a pośrednio także i jego występowanie. W artykule zaprezentowano w formule raportu wyniki badań ogólnopolskich z 2017 r. realizowanych w społeczeństwie polskim oraz ukazano dynamikę podstawowych parametrów tych postaw, monitorowane przez kilka ostatnich lat. W wymiarze teoretycznego kontekstu

opracowania odwołano się do najnowszych ustaleń na temat szkodliwości kar cielesnych i potrzeby działań, które eliminują problem. Dane z autorskich badań prowadzonych na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka pokazują z jednej strony stale niepokojąco wysoki poziom aprobaty zachowań przemocy wobec dzieci wykorzystywanych w wychowaniu, z drugiej zaś korzystne tendencje spadkowe, sugerujące pokoleniowe zmiany, a także odwrót od aprobaty przemocy w dość krótkim czasie, co sugeruje efektywność stosowanych różnych działań na rzecz zmiany postaw.

Słowa kluczowe: przemoc w wychowaniu, kary cielesne, postawy społeczne, badania postaw społecznych.

WPROWADZENIE – ZNACZENIE SPOŁECZNEJ APROBATY KAR CIELESNYCH

Społeczno-kulturowa akceptacja kar cielesnych jest jednym z podstawowych czynników ryzyka stosowania w praktyce wychowawczej przemocowych sposobów wychowania, a także ryzyka występowania zagrażających życiu i zdrowiu zachowań wobec dzieci. Badacze wskazują, że im wyższy poziom akceptacji codziennej „wychowawczej przemocy” w stosunku do dzieci, tym bardziej kary cielesne są tolerowane i spostrzegane jako aprobowane, a nawet użyteczne sposoby oddziaływania na dziecko, tym więcej występuje przypadków drastycznych aktów znęcania się nad dziećmi. Wyniki badań pokazują związek pomiędzy akceptacją zachowań przemocy a ich stosowaniem w codziennej praktyce wychowawczej oraz związek pomiędzy stosowaniem tzw. lekkich kar cielesnych, w tym klapsów, a występowaniem zagrażających życiu dziecka zachowań i aktów znęcania się nad nim (Zolotor i in., 2011; Gershoff, 2013; Durrant, Ensome, 2012, 2017; Durrant i in., 2006; Busmann, Erthal, Schroth, 2011; Durrant, Janson, 2005; Lee i in.,

2013). Ustalone związki pomiędzy aprobatą a stosowaniem klapsów oraz poważnymi formami znęcania się nad dzieckiem wskazują też na to, że w działaniach ograniczania, a wręcz eliminowania problemu przemocy wobec dzieci racjonalną drogą jest zmniejszanie akceptacji społecznej dla bicia dzieci w celach wychowawczych i poprzez to eliminowanie występowania zachowań przemocowych w codziennej praktyce wychowawczej, co w efekcie może zaowocować zmniejszeniem się liczby przypadków poważnego znęcania się nad dzieckiem (Afifi i in., 2017). Ten sposób myślenia i działania popierany jest silnymi argumentami, a wręcz naukowymi dowodami (Durrant, Janson, 2005).

W tym świetle działania monitorowania i działania na rzecz zmiany społecznej aprobaty przemocy w wychowaniu, w tym stosowania kar cielesnych, urastają do jednego z bardzo istotnych kierunków działań dążących do eliminacji problemu przemocy wobec dzieci. Mają tego świadomość wszystkie eksperckie organizacje międzynarodowe i krajowe, umiejscawiając to właśnie działanie: diagnozowanie – oddziaływanie – monitorowanie zmian, w obszarze swoich strategii i priorytetowych działań (zob. np. działania projektu „Non-violent childhoods moving on from corporal punishment in the Baltic Sea States Region, <http://www.childrenatrisk.eu/nonviolence/>). Związek pomiędzy społeczną aprobatą kar cielesnych oraz ich stosowaniem w praktyce a zagrożającymi życiu i zdrowiu dzieci aktami i sytuacjami przemocy, jest na całym świecie wykorzystywany jako jeden z podstawowych argumentów na rzecz wprowadzania różnych działań i reform legislacyjnych ukierunkowanych na całkowite zakazanie przemocy wobec dzieci, w tym wprowadzenie zakazu kar cielesnych. Ale jest też argumentem na rzecz podejmowania innych niż prawne reformy działań eliminujących to zjawisko oraz przeznaczania na ten cel poważnych środków budżetowych.

METODOLOGIA MONITOROWANIA SPOŁECZNEJ APROBATY PRZEMOCY W WYCHOWANIU W POLSCE

W Polsce na tle różnych epizodycznych i niesystematycznych badań nad tematem wyróżniają się coroczne badania postaw społecznych wobec przemocy w wychowaniu realizowane na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka (Jarosz, 2015). Choć oparte na prostej metodologii badań surveyowych pozwalają osiągać różnorakie cele diagnostyczne, ale też monitorowania dynamiki postaw, a pośrednio dostarczać informacji na temat efektów różnych działań podejmowanych na rzecz eliminacji problemu, jak np. wprowadzenie zakazu kar cielesnych czy prowadzenia różnych antyprzemocowych kampanii społecznych. Jakkolwiek w zasadniczym swym profilu badania są powtarzalne co do zadawanych pytań, to jednak co roku mają one oryginalny charakter poprzez skupienie się na jakimś profilu wyników, a także poprzez modernizację szczegółowych celów diagnostycznych, co pozwala wzbogacać poznawczy obraz zjawiska.

Badanie zrealizowane w 2017 r. zostało ukierunkowane na rozpoznanie stanu społecznej aprobaty zachowań przemocy, uznawania kar cielesnych za metody wychowawcze oraz aprobaty różnych zachowań przemocowych w wychowaniu dzieci. Intencją badania było także ukazanie dynamiki kilku podstawowych wskaźników przyjętych w monitoringu, tj. akceptacji uderzania dziecka, bicia dziecka oraz uznawania bicia za skuteczną metodę wychowawczą. Ponadto w badaniu rozpoznaniu poddano wiedzę i nastawienie Polaków na temat prawa zakazującego stosowania przemocy w wychowaniu oraz dynamikę tych wskaźników, a także nastawienie społeczne do podejmowania interwencji w sytuacji przemocy w wychowaniu w rodzinie.

Metodologia badań została oparta (jak we wcześniejszych edycjach badań) o serię pytań kierowanych do losowo wybranych respondentów dobieranych w sposób zapewniający reprezentacyjność próby. Zebranie danych zostało zrealizowane przez Kantar TNS w dniach 1–6 września 2017 r. metodą wywiadów bezpośrednich (CAPI). Próba badawcza objęła 1042 Polaków powyżej 15. roku życia. Rozkład podstawowych danych w próbie miał charakter reprezentatywny: kobiety stanowiły 47,9%, a mężczyźni 52,1% badanych. W kategoriach wieku największą grupę 26% stanowiły osoby po 60. roku życia, 17% to pięćdziesięciolatkowie, 15% czterdziestolatkowie, 19% trzydziestolatkowie oraz 17% dwudziestolatkowie, a najmniejszą grupę stanowiły osoby do 20. roku życia – 6%. W próbie badawczej 1042 osób znalazła się grupa 649 osób posiadających dzieci, w tym już dorosłe, w tym 273 rodziców posiadających dzieci do 18. roku życia.

APROBATA PRZEMOCY W WYCHOWANIU PO POLSKU – STAN I DYNAMIKA

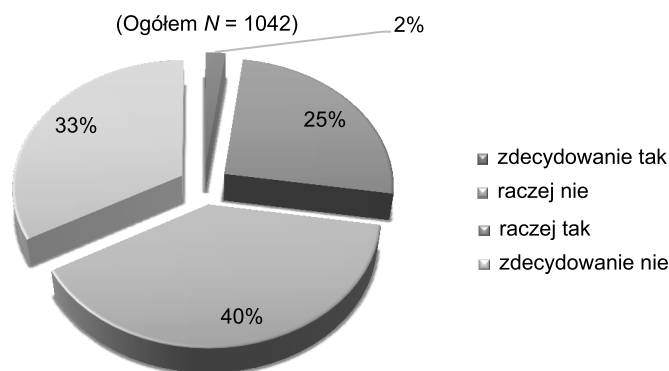
W celu wielostronnego rozpoznania tego obszaru problemowego przyjęto kilka wskaźników szczegółowych jako ilustrujących społeczny obraz akceptacji zachowań przemocy wobec dziecka. Dotyczyły one kolejno: aprobaty bicia i uderzania dziecka oraz aprobaty innych zachowań o charakterze przemocy w wychowaniu. Wskaźniki te analizowano także w ujęciu dynamicznym na tle ich wysokości w perspektywie trwania monitoringu.

Uzyskany wielowskaźnikowy obraz skłania do mało satysfakcjonującej konkluzji, że społeczna akceptacja zachowań przemocy wobec dzieci jest w Polsce nadal niepokojąco wysoka.

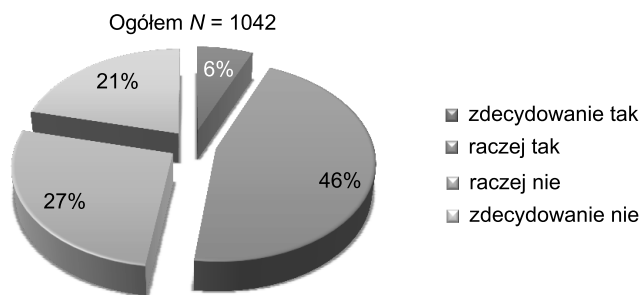
Dane z 2017 r. pokazują, że nadal około jedna trzecia Polaków aprobuje bicie dziecka w postaci wielokrotnego uderzania go z siłą która ma spowodować znaczny ból, czyli tzw. lania.

W sprawianiu dziecku lania nie dostrzega nic złego niemal co trzeci badany (27%), podczas gdy zdecydowaną dezaprobatę takiego bicia dzieci wyraża tylko jedna trzecia społeczeństwa (33%).

Jeszcze wyższa aprobata społeczna dotyczy uderzania dziecka otwartą dłonią w pośladki, czyli tzw. klapsów. Dane pokazują, że nadal połowa Polaków uważa (52%), że są sytuacje, w których dziecko należy ukarać klapssem.

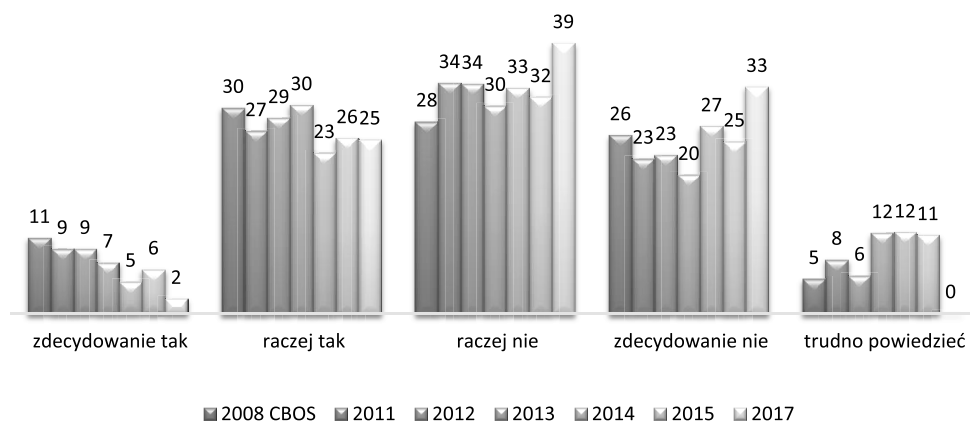

RYCINA 1. Odpowiedzi na pytanie: „Tzw. lanie jeszcze nikomu specjalnie nie zaszkodziło”

RYCINA 2. Odpowiedzi na pytanie: „Są takie sytuacje, kiedy trzeba dziecku dać klapsa”

Nieco więcej optymizmu pojawia się w obrazie dynamiki obu przedstawionych wskaźników, gdyż analiza porównawcza danych z ostatniej dekady pokazuje istnienie pozytywnych tendencji. Na przestrzeni lat 2008–2017 w obu pokazywanych parametrach widoczna jest stała tendencja spadkowa aprobaty zachowań przemocy w wychowaniu, a dynamika owego spadku jest znacząca. Od 2008 r. bowiem zaznacza się systematyczne obniżanie się poziomu aprobaty bicia dzieci do 2017 r. o 14% (suma odpowiedzi tak: z 41% do 27%), przy jednoczesnym wzroście dezaprobaty dla takiego zachowania o 19% (z 54% do 73%).

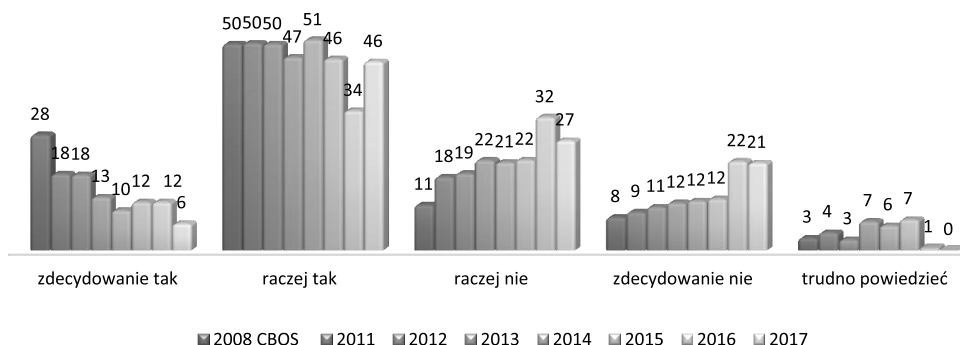

RYCINA 3. Aprobaty bicia, dane szczegółowe 2008–2017

Zmiany te należy tym bardziej oceniać jako korzystne, ponieważ szczególnie wyraziste różnice występują w grupie osób zdecydowanie aprobujących oraz zdecydowanie dezaprobujących sprawianie dziecku lania.

Dynamika społecznej aprobaty klapsów ma także wyraźny pozytywny kierunek (ryc. 4), a nawet zmiany te można określić jako znaczące. W ciągu bowiem zaledwie dekady (od 2008 r.) widać aż 26% spadek aprobaty klapsów w roku 2017 (suma *zdecydowanie tak* i *raczej tak* spadek z 78% do 52%), przy jednoczesnym znaczącym 29% wzroście ich dezaprobaty (z 19% do 48%).

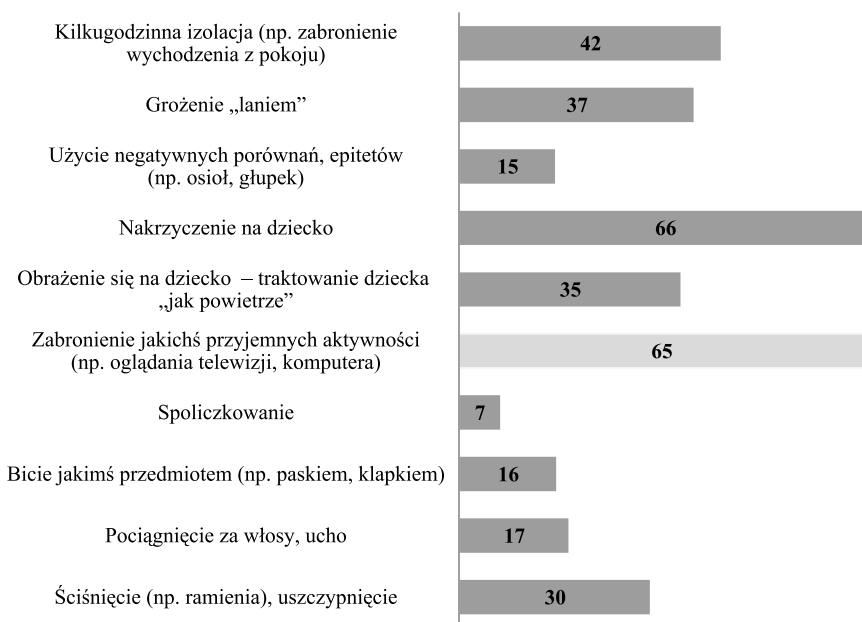
Spadek ten jest dosyć systematyczny w ogólnym rozkładzie odpowiedzi za i przeciw (tu nie prezentowanym), jak i szczegółowym rozkładzie (ryc. 4), który ukazuje korzystne znaczące zmiany w grupach zdecydowanych przeciwników i zwolenników

RYCINA 4. Społeczna aprobata klapsów 2008–2017 dane szczegółowe

klapsów. Ten obraz dynamiki danych sugeruje, że spadek społecznej akceptacji uderzania dziecka to stała tendencja.

Inne zachowania przemocy wobec dziecka charakteryzuje zróżnicowany poziom społecznej akceptacji (ryc. 5). Wszystkie przedstawione badaniem zachowania, poza „zabronieniem jakichś przyjemności” (jaśniejszy kolor słupka), są zachowaniami przemocowymi w świetle aktualnych ujęć tematu, jako zachowania mogące powodować negatywne konsekwencje, w tym poważne negatywne skutki emocjonalne u dziecka. Obraz uzyskanych danych pokazuje, że najwyższe liczby wskazań uzyskały zachowania, takie jak: krzyczenie na dziecko (66%) oraz wielogodzinna izolacja dziecka w odosobnieniu (42%). Najmniej natomiast wskazań uzyskało spoliczkowanie

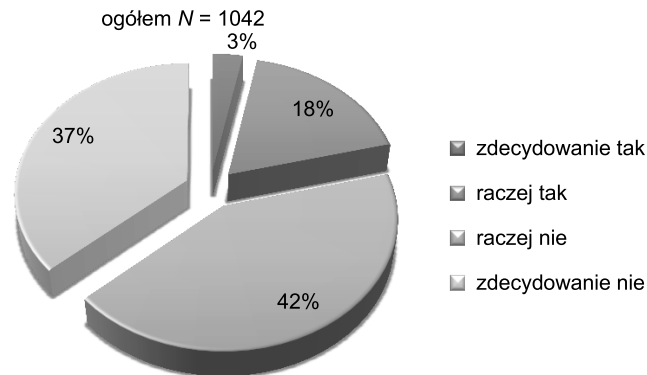

RYCINA 5. Odpowiedzi na pytanie: „Które z wymienionych sposobów postępowania z dzieckiem mogą być Pani/Pana zdaniem wykorzystywane w wychowaniu”

kowanie dziecka (7%). Niewiele wskazań zyskało też bicie przedmiotem czy agresja słowna w postaci poniżających wyzwisk, czy agresji fizycznej w postaci ciągnięcia za włosy czy ucho.

Komentując te dane można zauważyć, że najwyższa aprobata społeczna dotyczy tych zachowań, które w potocznym rozumieniu nie są traktowane jako przemoc. Najniższe natomiast wskaźniki uzyskały te zachowania, które powszechnie są rozumiane jako bardzo poniżające i zdecydowanie agresywne. Do aprobaty tychże zachowań badani przyznawali się w niewielkiej części, tu wskazania uzyskiwały poziom zaledwie kilku lub kilkunastu procent. Zauważyć przy tym można, że spoliczkowanie, które jest zachowaniem traktowanym w naszych warunkach kulturowych jako szczególnie poniżające, uzyskało zaledwie kilka procent wskazań ze strony badanych.

Innym aspektem społecznej aprobaty przemocy w wychowaniu jest traktowanie bicia jako skutecznej metody wychowawczej. Przy zastosowaniu bezpośredniego pytania, zebrane dane wskazują, że co piąty Polak (21%) spozstrzega bicie w kategoriach skutecznej metody wychowawczej, ale jednocześnie ponad jedna trzecia (37%) jest stanowczo przeciwna takiemu stanowisku (ryc. 6).

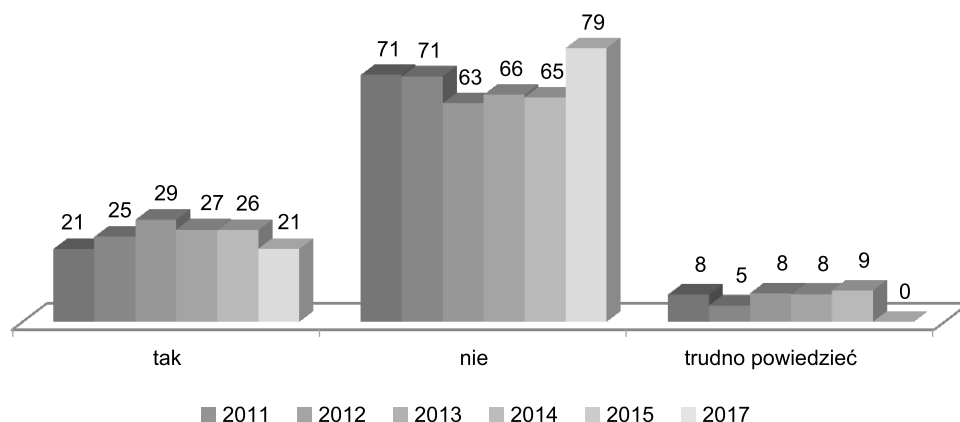

RYCINA 6. Odpowiedzi na pytanie: „Zbicie dziecka jest w niektórych sytuacjach najbardziej skuteczną metodą wychowawczą”

Obserwując wysokość tego wskaźnika w perspektywie kilku minionych lat (ryc. 7), dostrzec można, że w zasadzie sytuacja zbyt nie ulega poprawie, jednak co jest tu istotne, to widoczny wzrost w grupie osób, które nie uznają bicia za skuteczną metodę wychowawczą. W odniesieniu do takiej perspektywy można sugerować występowanie także i w perspektywie tego wskaźnika korzystną tendencję odwrótu od aprobaty przemocy w wychowaniu.

W celu pogłębienia analizy tego zagadnienia warto spojrzeć na dane obrazujące przedmiotową kwestię z nieco innej perspektywy. Badanych zapytano o sytuacje, które ich zdaniem uprawniają do zbitcia dziecka.

Uzyskane wskazania co do typu sytuacji oraz deklaracja całkowitego zanegowania kar cielesnych (bez względu na okoliczności), konstruuje obraz (ryc. 8), w którym aprobata stosowania kar cielesnych dotyczy przede wszystkim sytuacji, w których zagrożone jest zdrowie lub życie dziecka lub jego pomyślność życiowa (około jedna

RYCINA 7. Uznawanie bicia za metodę wychowawczą 2011–2017 dane zagregowane

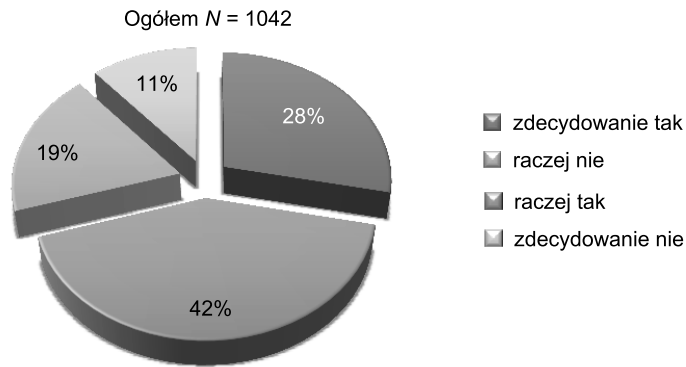
RYCINA 8. Odpowiedzi na pytanie: „W jakich okolicznościach, Pana/Pani zdaniem, dziecko zasługuje na to, aby «dostać w skórę»?”

czwarta wskazań, ryc. 8). Innymi słowy, są to sytuacje, w których psycho-emocjonalnym kontekstem przemocy wobec dziecka jest w dużej mierze lęk rodzica o dziecko. Rzadziej kary cielesne są aprobowane w sytuacji nieposłuszeństwa dziecka i oszukiwania rodzica (około jedna piąta badanych). Tu z kolei psychologicznym kontekstem odbioru zachowań dziecka jest podważanie autorytetu rodzica. Zauważyć warto, że najrzadziej aprobatą stosowania kar cielesnych dotyczy niepowodzeń szkolnych (16%). W obrazie uzyskanych odpowiedzi należy też zwrócić uwagę na grupę badanych, którzy zadeklarowali się jako całkowicie negujący stosowanie kar cielesnych w jakichkolwiek okolicznościach, jaką stanowi 39% badanych. Jak się wydaje to kolejny z parametrów, który ukazując poziom bezwzględnej dezaprobaty dla kar cielesnych na takim poziomie, może być interpretowany jako w gruncie rzeczy wskazujący na nadal wysoki poziom aprobaty kar cielesnych jako sposób.

SPOŁECZNY ODBIÓR DZIAŁAŃ WOBEC PRZEMOCY W WYCHOWANIU

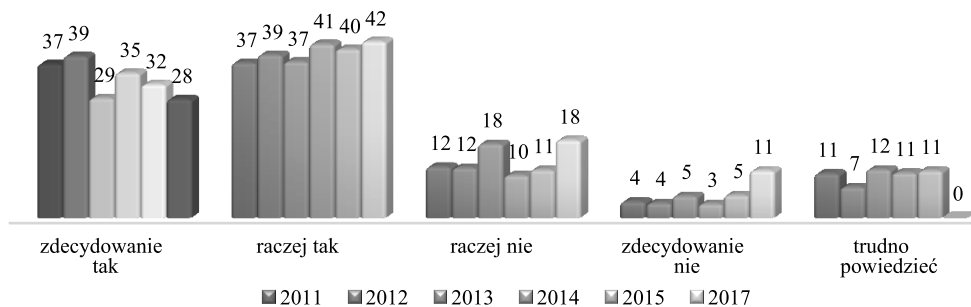
Analiza postaw społecznych dotyczących przemocy w wychowaniu zmierzała ponadto do uchwycenia nastawienia społeczeństwa do wprowadzonych w 2010 r. regulacji prawnych w zakresie ochrony dzieci przed przemocą. Z jednej strony analizie poddano wiedzę o wprowadzonym na temat istnienia zakazu stosowania kar cielesnych (który został na mocy Ustawy nowelizującej ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2005 r., umieszczony w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w postaci przepisu o brzmieniu „Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych” jako art. 96.1 krio). Z drugiej strony zapytano o ocenę funkcjonalności takiego przepisu.

Dane, jakie uzyskano, obrazują mało satysfakcjonujący obraz społecznej wiedzy o istnieniu w polskim prawie zakazu kar cielesnych (ryc. 9).

RYCINA 9. Odpowiedzi na pytanie: „Bicie dziecka jest niezgodne z polskim prawem”

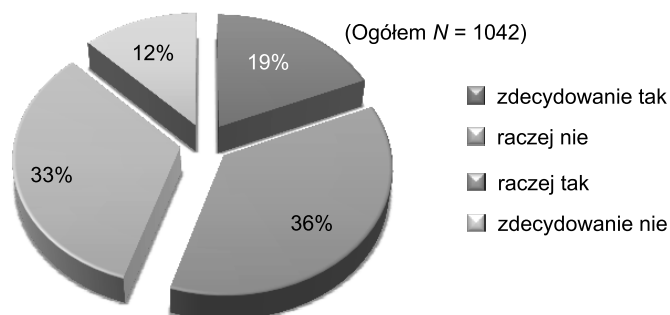
Wiedzę taką ma bowiem w zasadzie jedynie co trzeci badany, gdyż wskaźnikiem jej jest tak naprawdę tylko odpowiedź „zdecydowanie tak”. Co więcej, prześledzenie dynamiki poziomu społecznej wiedzy o istnieniu prawa zakazującego kar cielesnych pokazuje, że wiedza ta właściwie maleje od czasu kiedy zakaz wprowadzono (ryc. 10).

RYCINA 10. Wiedza o zakazie kar cielesnych w latach 2011–2017

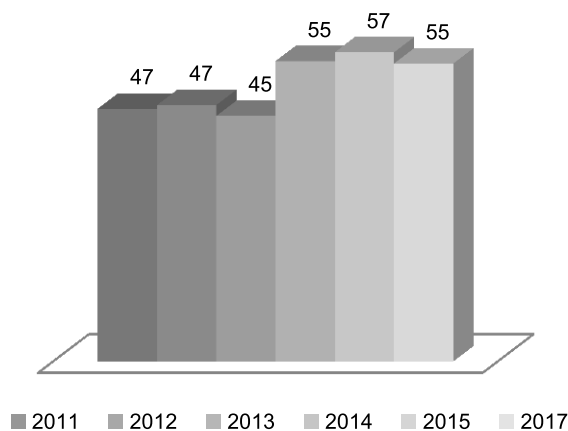
Uzyskany obraz niekorzystnych zmian co do stanu społecznej świadomości o prawnej ochronie dzieci przed przemocą wyraźnie skłania do refleksji nad potrzebą promowania zarówno istnienia zakazu, jak i właściwego rozumienia jego funkcji, którą nie jest bynajmniej kryminalizacja zachowań, ale edukacyjno-normotwórcze działanie.

Poza poziomem świadomości badania pozwoliły określić także społeczne nastawienie do zakazu, czyli ocenę jego funkcjonalności (ryc. 11).

RYCINA 11. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Pana/Pani zdaniem wprowadzenie w Polsce całkowitego zakazu bicia dzieci jest słuszne, może przynieść pozytywne skutki?”

Większość badanych pozytywnie oceniła zakaz (niezależnie od tego, czy wie o jego istnieniu), ale należy podkreślić, że zdecydowaną aprobatę wyraża jedynie co piąty badany. Uzyskany obraz społecznego nastawienia do zakazu bicia dzieci wydaje się wspierać dodatkowo rekomendację dotyczącą konieczności skuteczniejszej społecznej edukacji oraz odpowiedniego przekazu rodzicom na temat znaczenia i sensu istnienia prawnego zakazu wszelkiej przemocy wobec dzieci. Jako korzystną należy też odnotować zaobserwowaną w ciągu kilku lat zwykłą tendencję w pozytywnej ocenie funkcjonalności zakazu (ryc. 12).

RYCINA 12. Pozytywna ocena zakazu w latach 2011–2017

POTRZEBNE DZIAŁANIE? ... BEZ WĄTPLIWOŚCI!

Ukazany obraz społecznych postaw wobec przemocy w wychowaniu jakkolwiek w ujęciu statycznym jest powodem do wysuwania określonych rekomendacji na temat obniżania poziomu aprobaty bicia, uderzania dziecka czy niskiej wiedzy o istnieniu zakazu i jego funkcji, to jednak na podstawie ukazanej dynamiki można mocno zaakcentować istnienie pozytywnych tendencji. Następuje korzystna zmiana. Coraz mniej jest w Polsce osób aprobujących bicie dzieci, coraz więcej tych, którzy deklarują negatywne postawy wobec przemocy w wychowaniu. To ważna zmiana w świetle wyrażonych na początku tego opracowania uwag o znaczeniu społeczno-kulturowych postaw dla istnienia i eliminacji problemu. Ważnym aspektem pogłębiania tych zmian powinna też być edukacja społeczna na temat szkodliwości kar cielesnych. W dyskursie naukowym i politycznym na rzecz eliminacji przemocy w wychowaniu, w tym eliminacji kar cielesnych, te argumenty są bardzo istotnym narzędziem dokonywania zmian społeczno-kulturowych oraz innych. W tym względzie wskazuje się na długotrwałe, a wręcz całonocowe negatywne konsekwencje, jakie mogą dotyczyć dzieci doświadczające kar cielesnych.

Badacze szczególnie mocno w ostatnich latach akcentują szkodliwy wpływ właśnie tzw. łagodniejszych kar cielesnych, czyli tzw. klapsów (*spanking*), rozumianych jako uderzanie dziecka w pośladki otwartą dłonią (Affifi, Romano, 2017). Opublikowano wiele badań, które pokazują negatywne skutki rozwojowe takich zachowań. Dość niedawno jednoznacznie wykazano, że systematycznie stosowane klapsy powodują skutki podobne, do tych które wiążą się z tzw. ciężkimi karami cielesnymi (Gershoff, 2002; Gershoff i in., 2010, 2016; Gershoff, Grogan-Kaylor, 2016). Na tej podstawie proponuje się włączenie kar cielesnych (w tym klapsów) do kategorii Adverse Childhood Experiences ACE (Negatywnych Doświadczeń Dziecięcych), jako wywołujących poważne szkody psycho-emocjonalne i w efekcie powodujących negatywne konsekwencje zdrowotne dla dzieci (Affifi i in., 2017). Ukazując destrukcyjność kar cielesnych w wychowaniu, badacze zgodnie też podkreślają wbrew obiegowym opiniom, że żadne badania nie pokazują dobroczynnego wpływu kar cielesnych i ich wychowawczej efektywności (Durrant, Ensome, 2012, 2017). Wręcz przeciwnie. Dowiedziono, że wpływają one na rozwój zaburzeń w zakresie etyczno-społecznej internalizacji, że powodują rozwój zaburzeń w sferze tzw. samoregulacji i wpływają na rozwój zewnętrznej sterowności (Gershoff, Grogan-Kaylor, 2016; Affifi i in., 2017).

Bicie dzieci w celach wychowawczych, w tym stosowanie tzw. klapsów, jest coraz bardziej deprecjonowane w debatach politycznych i społecznych. W wielu krajach wprowadzono całkowity zakaz przemocy, w tym właśnie kar cielesnych (53 na dzień 13.07.2018) w wielu innych (56 krajów) proces mający doprowadzić do zakazu znajduje się na zaawansowanym poziomie (*Ending legalised...*, 2018). Mimo to, jak pokazują dane, stosowanie kar cielesnych jest szeroko rozpowszechnionym problemem na całym świecie (UNICEF, 2017a). Z tego powodu zasadne jest, a wręcz konieczne, promowanie dzisiaj w szerokich koalicjach międzynarodowych – działań czy organizacji – całkowitego zakazu przemocy wobec dzieci oraz innych intensywnych działań mających wyeliminować ten problem (zob. Global Partnership to End Violence Against Children, Global Initiative to End Corporal Punishment, Sustainable Developmental Goals Agenda 2030, High Time to End Violence against Children). Stąd promowane w publicznej i politycznej narracji hasła „bezprzemocowe dzieciństwo”, „zero dla tolerancji przemocy wobec dzieci”, „najwyższy czas zatrzymać przemoc”, „zatrzymać klapsy” itp.

Obecny dyskurs na temat kar cielesnych, w tym klapsów, nie toczy się już tak naprawdę wokół kwestii ich skuteczności czy szkodliwości, ale wokół poszukiwania sposobów ich eliminowania (Affifi, Romano, 2017, zob. UNICEF, 2017b). Wśród globalnych rekomendacji dotyczących eliminacji problemu silnie postulowana jest konieczność wypracowania spójnej polityki, która w różnych sferach, takich jak edukacja, pomoc i wsparcie rodzin, zdrowie psychiczne i ogólne, a nawet zatrudnienie, będzie promowała rozwiązania, które minimalizują czynniki ryzyka stosowania kar cielesnych i innych zachowań przemocy wobec dzieci (Jarosz, 2017). Chodzi tu o wypracowywanie spójnych rozwiązań w różnych obszarach polityki państw, które to sektory bardziej lub mniej bezpośrednio są związane z przedmiotowym zjawiskiem jako obszary występowania czynników ryzyka lub ochronnych. To, innymi słowy, rekomendacje budowania narodowych strategii eliminacji przemocy wobec dzieci (*Rekomendacja CM/Rec(2009)10*). Czas skorzystać z tej rady!

BIBLIOGRAFIA

- Affifi, T.O., Ford, D., Gershoff, E.T., Merriam, M., Grogan-Kaylor, A., Ports, K., MacMillan, H.L., Holden, G.W., Taylor, C.W., Lee, S.J., Bennett, R.P. (2017). Spanking and adult mental health impairment: The case for designation of spanking as an adverse childhood experience. *Child Abuse and Neglect*, 71, 24–31.
- Affifi, T.O., Romano, E. (2017). Ending the spanking debate, *Child Abuse and Neglect*, 71, 3–4.
- Bussmann, K., Erthal, C., Schroth, A. (2011). *Effects of banning corporal punishment in Europe: A five nation comparison*. W: J. Durrant, A.B. Smith (red.), *Global Pathways to Abolishing Physical Punishment: Realizing Children's Rights* (s. 299–286). New York: Routledge.
- Durrant, J., Ensom, R. (2017). Twenty-five years of physical punishment research: what have we learned? *Korean Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 28(1), 20–24.
- Durrant, J., Ensom, R. (2012). Corporal punishment of children. Lessons from 20 years of research. *Canadian Medical Association Journal*, 198(4), 1373–1377.
- Durrant, J., Plateau, D., Ateah, C.A., Holden, G.W., Barker, L.A., Stewart-Tufescu, A., Jones, A.D., Ly, G., Ahmed, R. (2017). Parents' views of the relevance of a violence prevention program in high, medium and low human development contexts. *International Journal of Behavioral Development*, 4(4), 523–531.
- Durrant, J.E., Janson, S. (2005). Law reform, corporal punishment and child abuse: the case of Sweden. *International Review of Victimology*, 12, 139–158.
- Durrant, J.E., Trocmé, N., Fallon Barbara, M.C., Black, T., Knoke, D. (2006). *Punitive violence against children in Canada* [CECW information sheet #41E]. Toronto.
- Ending legalised violence against children. Global report to December 2017*. <http://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/global/Global-report-2017-singles.pdf>.
- Gershoff, E.T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128, 539–579.
- Gershoff, E.T. (2013). Spanking and child development: We know enough now to stop hitting our children. *Child Development Perspectives*, 7(3), 133–137.
- Gershoff, E.T., Leeb, S.J., Durrant, J.E. (2017). Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment. *Child Abuse & Neglect*, 71, 9–23.
- Gershoff, E.T., Ansari, A., Purtell, K.M., Sexton, H.R. (2016). Changes in parents' spanking and reading as mechanisms for Head Start impacts on children. *Journal of Family Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/fam0000172>.

- Gershoff, E.T., Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and Child Outcomes: Old Controversies and New Meta-Analyses. *Journal of Family Psychology, 30*(4), 453–469.
- Gershoff, E.T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J.E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., Dodge, K.A. (2010). Parent discipline practices in an international sample: Associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. *Child Development, 81*(2), 487–502.
- Jarosz, E. (2015). *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją*. Warszawa: BRPD.
- Jarosz, E. (2017). Prawo dziecka do życia wolnego od przemocy. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, 16*(2), 24–44.
- Know Violence in Childhood (2017). *Ending Violence in Childhood. Global Report 2017*. Know Violence in Childhood. New Delhi 2017, India.
- Lee, S.J., Taylor, C.A., Altschul, I., Rice, J.C. (2013). Parental spanking and subsequent risk for child aggression in father-involved families of young children? *Children and Youth Services Review, 35*(9), 1476–1485.
- Rekomendacja CM/Rec(2009)10 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zintegrowanych strategii narodowych na rzecz ochrony dzieci przed przemocą*. W: *Prawa Dziecka. Dokumenty Rady Europy*. Zbiór i opracowanie Paweł Jaros, BRPD, Warszawa 2012.
- UNICEF (2017a). *A familiar face. Violence in the life of children and adolescents*, UNICEF New York 2017.
- UNICEF (2017b). *Child is a child. Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, UNICEF 2017.
- Zolotor, A.J., Theodore, A.D., Runyan, D.K., Chang, J.J., Laskey, A.L. (2011). Corporal punishment and physical abuse: Population-based trends for three-to-11-year-old children in the United States. *Child Abuse Review, 20*, 57–66.

SOCIAL APPROVAL OF VIOLENCE AGAINST CHILDREN – A PICTURE AND DYNAMICS FROM A PERSPECTIVE OF POLISH SOCIETY

Abstract: Studies concerning a social acceptance of violent behaviors in education are an important factor in actions directed to eliminate the problem. Social attitudes towards using violence in educational agenda are an important cultural background of its existence. They are postulated by various reports and recommendations as allowing to monitor conditions of the problem of violence in upbringing, and, indirectly, also its occurrence. The article presents in a form of a report the results of country-wide studies from year 2017 carried out in Polish society. The dynamics of basic parameters of these attitudes, monitored for the last couple of years, is depicted. In a dimension of theoretical context of the text, there is a reference to the newest research

regarding drawbacks of physical punishment and a need to counteract those. Data from own research conducted for Children's Rights Spokesperson show, on one hand, a constantly alarmingly high level of approval of violent behaviors against children used in their upbringing, and on the other hand, there are noticed positive tendencies of a decrease, suggesting generational changes and a turning point in an approval of violence in a relatively short period of time, which suggest an effectiveness of the actions undertaken in order to change the attitudes.

Keywords: violence in upbringing, physical punishment, social attitudes, research on social attitudes.